

تحلیل ساختار هم‌رخدادی واژگان مقالات منتشر شده در زمینه نظامی گنجوی

نسرین فلاح^۱

اورانوس تاج‌الدینی^۲

فاطمه ایلخانی فرح‌آبادی^۳

چکیده

حکیم جمال‌الدین ابومحمد الیاس بن یوسف بن زکی بن مؤید نظامی گنجوی از شاعران بزرگ فارسی است که آثار ارزشمندش، به‌ویژه *خمسه*، بر شاعران پس از وی تأثیر گذاشته است. اهمیت وی در میان شاعران فارسی‌زبان، سبب توجه نویسندگان و منتقدان به آثار وی و نگارش مقاله‌ها و کتاب‌های بسیار زیادی در این زمینه شده است. به‌منظور شناسایی زمینه‌های تحقیقی بیشتر آثار نظامی، تحلیل مقاله‌های نوشته‌شده در این زمینه لازم است. امروزه یکی از انواع مطالعات میان‌رشته‌ای، استفاده از روش‌های علم اطلاعات، از قبیل انواع تحلیل‌های هم‌استنادی، هم‌واژگانی و هم‌نویسندگانی در ترسیم نقشه علمی هر حوزه است. پژوهش حاضر، مقالات چاپ‌شده با موضوع نظامی گنجوی در نشریات و پایگاه‌های اطلاعاتی را با استفاده از روش هم‌واژگانی تحلیل می‌کند. این پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است و با رویکرد علم‌سنجی انجام شده است. جامعه مورد مطالعه آن، مقالات فارسی حوزه نظامی گنجوی، نمایه‌شده در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر در بازه زمانی ۱۳۷۸ تا سال ۱۳۹۹ است. برای ترسیم و تحلیل شبکه هم‌رخدادی واژگان، از نرم‌افزار «راور ماتریس»، «اس. پی. اس. اس.» و «یو. سی. آی. نت» استفاده شده و طبقه‌بندی موضوعات با استفاده از روش خوشه‌بندی موضوعی صورت گرفته است. نتایج نشان می‌دهند که *خسرو* و *شیرین*، *لیلی* و *مجنون*، *هفت‌پیکر*، *مخزن‌الاسرار*، *اسکندرنامه* و *خمسه* نظامی، موضوعات اصلی منتسب به واژه‌های کلیدی و *خسرو* و *شیرین* پرکاربردترین واژه کلیدی به‌کاررفته در مقالات است. **واژه‌های کلیدی:** نظامی گنجوی، هم‌رخدادی واژگان، تحلیل ساختار فکری، تحلیل محتوا، مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی

^۱ استادیار زبان و ادبیات فارسی، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران (نویسنده مسئول)
n.fallah@uk.ac.ir

^۲ دانشیار علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان
tajedini@uk.ac.ir

^۳ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران
fatmefrahade@gmail.com

۱. مقدمه

از دیدگاه صاحب‌نظران، «مطالعات بین‌رشته‌ای تطبیقی، شامل تحقیقاتی است که با درهم‌تنیدن اطلاعات و نظریه‌های دو یا چند رشته با شاخه‌های مختلف علوم، به حل مسائلی می‌پردازد که پاسخشان در فضای محدود یک رشته یا یک علم به‌دست نمی‌آید» (انوشیروانی ۱۳۹۲: ۴). توجه به مطالعات میان‌رشته‌ای، دست‌آورد مکتب تطبیقی آمریکایی بود که برای خروج از بحران ادبیات تطبیقی، سه پیشنهاد مطرح کرد: «پیوند روش تاریخی و نقدی، اهتمام به نقد ادبی و زیبایی‌شناختی، گسترش پیوند ادبیات با دانش‌های بشری، از جمله هنر، فلسفه، علوم اجتماعی، دینی و غیره» (زینی‌وند ۱۳۹۲: ۲۲). یکی از انواع مطالعات میان‌رشته‌ای، استفاده از روش‌های علم‌سنجی در طراحی نقشه علمی هر حوزه است؛ در این میان متخصصان با استفاده از روش‌ها و فنون مختلفی به مطالعه ساختار دانش در رشته‌های مختلف اقدام می‌کنند که تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود در هر یک از این فنون باعث می‌شود اطلاعات جدید و متفاوتی درباره رشته‌های مورد بررسی به دست آید. در این روش‌ها با استفاده از داده‌های کمی مربوط به تولید، توزیع و استفاده از متون علمی، علم و پژوهش‌های علمی توصیف و بررسی و ویژگی‌های آن‌ها مشخص می‌شود (سهیلی و دیگران ۱۳۹۵: ۷؛ صدیقی ۱۳۹۳: ۳۹۶). یکی از پرکاربردترین روش‌ها برای تجزیه و تحلیل ساختار دانش در زمینه‌های گوناگون و ترسیم نقشه‌های مفهومی، تحلیل هم‌رخدادی واژگان است. روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان، با بررسی واژه‌های کلیدی در مقالات یک حوزه تحقیق، تصویری از محتوای واقعی موضوعات را در این زمینه تحقیق ارائه می‌دهد.

تعیین گستره موضوعی پژوهش‌های انجام‌شده بر اساس واژه‌های پرتکرار و تشخیص چگونگی ارتباط آن‌ها، نقشه مفهومی مقالات نظامی را ترسیم می‌کند؛ این امر زمینه را برای تشخیص میزان تمرکز پژوهشگران بر روی مفاهیم خاص و توصیف افق دید آن‌ها فراهم می‌کند تا موضوعات پرتکرار را مشخص و زمینه‌های موضوعی کم‌کاربرد و جدید را تعیین کند. پرهیز از تکرار در حیطه موضوعی پرکاربرد و غفلت‌نکردن از نوآوری، نتیجه آگاهی از این نقشه علمی است. پژوهش حاضر با استفاده از روش‌های بازیابی داده‌ها در رشته علم اطلاعات، زمینه لازم را برای تحلیل ساختار فکری پژوهش‌های ادبی با پیوند متن ادبی و علم‌سنجی فراهم می‌کند و با استفاده از روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان، به بررسی مقالات مربوط به نظامی گنجوی می‌پردازد و نقشه علمی پژوهش‌های علمی این رشته در زمینه نظامی گنجوی را ترسیم می‌کند؛ از این‌رو پژوهش میان‌رشته‌ای محسوب می‌شود. این پژوهش به پرسش‌های زیر پاسخ می‌دهد:

۱. توزیع فراوانی واژه‌های کلیدی مقالات حوزه نظامی گنجوی با تکیه بر هم‌رخدادی واژگان چگونه است؟
۲. نقشه موضوعی مقالات حوزه نظامی گنجوی چگونه ترسیم می‌شود؟
۳. زمینه‌های موضوعی مطرح و توصیف‌گرهای پرکاربرد و ریزموضوعات آن‌ها در مقالات حوزه نظامی کدام‌اند؟
۴. زمینه‌های موضوعی نوظهور در حوزه نظامی گنجوی کدام‌اند؟

۱-۱. پیشینه پژوهش

مقاله پژوهی آثار فاخر ادبیات فارسی، یکی از زمینه‌های پژوهشی شاخص در تاریخ ادبیات است. مقاله‌های متعددی در این زمینه با رویکرد تحلیل محتوا نوشته شده است؛ برای مثال مقاله «بررسی تحلیلی-انتقادی مقالات کلیله پژوهی»، پژوهش‌های انجام‌شده در فاصله زمانی ۱۳۹۴-۱۳۰۰ را به‌لحاظ موضوعی در چهار دسته مأخذشناسی، نقد، سیاست و ادبیات داستانی بررسی کرده است (محمدی فشارکی و احمدی ۱۳۹۹: ۲۵۷-۲۳۹). در زمینه نظامی پژوهی با رویکردهای متعارف در رشته زبان و ادبیات فارسی نیز پژوهش‌هایی انجام شده است. برجسته‌ترین کتاب در زمینه نظامی پژوهی، کتاب *شناسی نظامی اثر ابوالقاسم رادفر* (۱۳۷۱) است. نوروزی (۱۳۸۵) در پایان‌نامه‌ای با عنوان «بررسی تحلیلی و توصیفی مقالات مربوط به نظامی در ایران ۱۳۸۰-۱۳۰۰» به بررسی سیر کلی نظامی پژوهی در مقالات مربوط به نظامی گنجوی در بازه زمانی ای هشتاد ساله پرداخته و این مقالات را از جهات گوناگون معرفی، نقد و تحلیل کرده است. همین مؤلف در مقاله‌ای با عنوان «آسیب‌شناسی تحقیقات مربوط به نظامی گنجوی»، دلایل ضعف پژوهش‌های حوزه نظامی را تشریح کرده است (۱۳۸۹: ۸۱). همچنین کتاب *فرهنگ نظامی پژوهی: درباره آثار نظامی گنجوی* (۱۳۹۱) از همین مؤلف در ادامه پژوهش‌های قبلی، با معرفی پانصد و شصت مقاله انتشاریافته درباره آثار نظامی از ۱۳۸۰-۱۳۰۰ در ایران و مشخص کردن ارزش علمی، فنی و ادبی هرکدام، زمینه را برای نقد و ارزیابی روشمندتر نظامی پژوهی فراهم آورده است. پایان‌نامه دیگری با عنوان «نقد و تحلیل تحقیقات نظامی‌شناسی در کتاب‌های فارسی از ۱۳۰۰ تا ۱۳۸۴» از خورشید نوروزی (۱۳۸۷) و مقاله‌ای هم با عنوان «تحلیل رویکرد تحقیقات نظامی‌شناسی در کتاب‌های محققان ایرانی از ۱۳۰۰ تا ۱۳۸۴» از همان نویسنده و دیگران (۱۳۸۷) چاپ شده است. این دو پژوهش تغییر رویکرد نظامی پژوهی از شیوه سنتی به شیوه‌های نقد نو و بازنویسی منظومه‌های پنج‌گنج را با ارائه آمار نشان می‌دهند.

مرور این پیشینه‌ها نشان داد در ایران تحلیل هم‌رخدادی واژگان و ترسیم نقشه

موضوعی علم در حوزه ادبیات فارسی و از جمله در زمینه نظامی گنجوی تاکنون مورد بررسی قرار نگرفته است و پژوهش حاضر با روش علم‌سنجی در رشته زبان و ادبیات فارسی، پژوهشی نو محسوب می‌شود.

۲-۱. روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است و با روش علم‌سنجی با رویکرد توصیفی-تحلیلی صورت گرفته است. تعداد مقالات بازیابی شده، ۶۶۵ مورد در همه پایگاه‌های معتبر بود. تعداد مقالات یافت‌شده در کل پایگاه‌های مورد بررسی بدین شرح بود:

جدول ۱. تعداد مقالات در حوزه نظامی گنجوی در بازه زمانی ۱۳۷۸-۱۳۹۹ به تفکیک پایگاه اطلاعاتی

نام پایگاه	تعداد مقالات با موضوع نظامی گنجوی
Magiran	۲۲۷
Sid	۲۸
Ensani	۹۰
Noormags	۲۹۷
Scopus	۲۳
جمع کل	۶۶۵

بعد از حذف موارد هم‌پوشانی و مشترک، ۲۷۱ مقاله باقی ماند. از این تعداد، ۱۱۰ مقاله با رشته زبان و ادبیات فارسی نامرتب بود. پس از حذف موارد نامرتب، تعداد ۱۶۱ مقاله مرتبط با موضوع این تحقیق باقی ماند. تعداد مقالات بازیابی شده، به تفکیک دارای هم‌پوشانی و غیرمرتب در پایگاه‌های مورد بررسی بدین شرح بود:

جدول ۲. تعداد مقالات بازیابی شده در حوزه نظامی گنجوی در بازه زمانی ۱۳۷۸-۱۳۹۹

۶۶۵	کل مقالات پایگاه‌های اطلاعاتی
۲۷۱	مقالات غیرهم‌پوشانی در سایت‌ها
۱۱۰	مقالات غیرمرتب با زبان و ادبیات فارسی
۱۶۱	مقالات مرتبط و باقی مانده

پس از آن، اطلاعات مرتبط با این پژوهش، از مقالات باقی‌مانده استخراج و به یک فایل ساده‌متنی انتقال داده شد. این اطلاعات شامل عنوان مقالات، سال انتشار، نشریه، نویسنده، واژه کلیدی و چکیده مقالات بود. تمام اطلاعات موجود به یک فایل اکسل^۱ منتقل شد. پس از آن عملیات غربالگری بر روی داده‌ها در فایل اکسل آغاز شد؛ به عبارتی داده‌های معنادار انتخاب و موارد غیرمرتبط حذف شدند. با توجه به حجم زیاد واژه‌های کلیدی و مشکلات زبانی کنترل‌نشده، کنترل و یکدست کردن واژه‌های کلیدی در نرم‌افزار راور ماتریس انجام گرفت. در این فرایند نرمال‌سازی^۲ جمع و مفردها یکدست شدند. بعضی از واژه‌های کلیدی فاقد بار معنایی بودند که از دایره واژه‌های کلیدی حذف شدند. مترادف‌ها یکی شدند و به واژه‌های کلیدی‌ای که بیشترین فراوانی را در بین داده‌ها داشت، تبدیل شدند. واژه‌های کلیدی‌ای که به انگلیسی نوشته شده بودند، به فارسی برگردانده شدند. در پایان، ۴۹۱ واژه کلیدی برای تجزیه و تحلیل آماده شد و به نرم‌افزار یوسی‌آی نت^۳ منتقل شد تا نقشه موضوعی ترسیم شود. در این مرحله از روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان یا هم‌واژگانی و خوشه‌بندی سلسله‌مراتبی استفاده شده است.

۳-۱. مفاهیم نظری

در این بخش مفاهیم اصلی مرتبط با موضوع این پژوهش شامل علم‌سنجی، روش‌ها و اهداف آن شرح داده می‌شود.

۱-۳-۱. علم‌سنجی

علم‌سنجی از نظر لغوی به معنای دانش اندازه‌گیری علم است و به زبان ساده به مطالعه جنبه‌های کمی علمی به‌منظور برنامه‌ریزی و سیاستمداری پژوهشی یا اقتصادی در امر پژوهش‌های گروهی، فردی، سازمانی، ملی یا بین‌المللی اطلاق می‌شود (حیدری ۱۳۹۳: ۵۹). هدف از علم‌سنجی، آشکارسازی ویژگی‌های پدیده‌های علم و فرایندهای موجود در پژوهش علمی برای مدیریت مؤثرتر علم است (عصاره و دیگران ۱۳۹۹: ۸۴). اساس کار علم‌سنجی بر بررسی چهار متغیر؛ یعنی پدیدآورندگان، تولیدات و انتشارات علمی، ارجاعات و استنادهایی که به آثار تعلق می‌گیرد، استوار است (قدسی فر و دیگران ۱۳۹۵: ۲۲). بعد از تعریف علم‌سنجی، باید گفت نمود عملی آن در قالب نقشه‌های علمی و مصورسازی دیده می‌شود که در ادامه به آن پرداخته می‌شود. مصورسازی به نقوشی

¹ Excell

² Normalized

³ UCINET

بازمی‌گردد که انسان‌های اولیه با هدف انتقال اندیشه‌ها و افکار بر دیواره غارها حک می‌کردند (کاناس، به نقل از عباس‌پور ۱۳۸۸: ۵۷). علم اطلاعات برای نمایش تصویری آنچه برآمده از علوم مختلف است، متوسل به قلمرو جدید و گسترده‌ای به نام واقعیت مجازی شده است. فنون مصورسازی رایانه‌ای را می‌توان برای بازنمایی پدیده‌هایی که به خودی‌خود آشکار نیستند، مثل روابط ضمنی بین عناصر سازنده، به کار برد (کویسادا و دیگران ۱۳۹۳: ۴۸).

هدف مصورسازی درک و شناخت بهتر داده‌ها، برای استفاده کارآمد در حوزه‌های گوناگون علمی است. در این روش با بهره‌گیری از امکانات رایانه‌ای و برخورداری از ابزارهای گرافیکی در محیط رایانه تلاش می‌شود با استفاده از نمادها و نشانگرها و تصویرها و انواع بازنمودهای دیداری، معنای موجود در یک پیشینه اطلاعاتی به صورت آشکار، شفاف و علمی تشریح شود (درودی و محمدعلی‌پور ۱۳۹۲: ۱۶۷). این روش مؤثر با بهره‌گیری از راهبردهای دیداری یادشده، به گسترش دامنه دانش کمک می‌کند و باعث می‌شود انتقال اطلاعات از واحد مبدأ به واحد مقصد به شکل مناسبی انجام پذیرد (درودی ۱۳۸۸: ۱۱۴)؛ بنابراین ترسیم نقشه علم، ترسیم نقشه دانش و مصورسازی علم، حوزه میان‌رشته‌ای جدیدی است که در سال‌های اخیر در علم‌سنجی کاربرد وسیعی پیدا کرده است (نوروزی چاکلی ۱۳۹۲: ۲۱۳). فرایند ترسیم نقشه‌های علمی ۶ مرحله دارد که بورنر و چن^۱، آن‌ها را به صورت استخراج داده، تعریف واحدهای تحلیل، انتخاب شاخص، محاسبه شباهت‌های بین داده‌ها، طرح‌بندی و استفاده از نتایج برای تحلیل و تفسیر مصورسازی داده‌ها بیان کرده‌اند (رمضانی و دیگران ۱۳۹۳: ۶۱).

۱-۳-۲. تحلیل هم‌رخدادی واژگان

هم‌رخدادی واژگان یا هم‌واژگانی، فنی است که با استفاده از آن، بسامد وقوع واژه‌ها اندازه‌گیری و فراوانی هر واژه به‌عنوان شاخصی از اهمیت، توجه یا تأکید بر آن واژه یا اندیشه در نظر گرفته می‌شود (سهیلی و دیگران ۱۳۹۵: ۴۶). در تحلیل هم‌واژگانی، هم‌رخدادی واژه‌ها در سطح عنوان، چکیده، واژه‌های کلیدی یا متن مدارک بررسی می‌شود. این نوع تحلیل میزان ارتباط شناختی میان یک مجموعه مدارک را نشان می‌دهد (سهیلی و دیگران ۱۳۹۵: ۲۲).

در همه رویکردهای فوق، با استفاده از بسته‌های نرم‌افزاری تحلیل شبکه‌های اجتماعی می‌توان به گردآوری، دیداری‌سازی و تحلیل داده‌ها پرداخت (سهیلی ۲۰۱۳: ۸۶۸). برای تفسیر نقشه‌های علمی از فن‌های تحلیل شبکه‌های اجتماعی باید استفاده کرد. زیرا نقشه‌های علمی، دارای ساختاری مشابه با شبکه‌های اجتماعی

¹ Borner and Chen

هستند. تحلیل شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان شاخه‌ای از جامعه‌شناسی که به مطالعه شبکه‌ها می‌پردازند، شاخص‌های مختلفی را برای تعیین گره‌ها (nodes) یا بازیگران مهم و مرکزی در شبکه پیشنهاد می‌کنند (شکفته و حریری ۱۳۹۱: ۴۹).

شبکه‌های اجتماعی، گروهی از افراد یا سازمان‌های دارای سلیقه یا منافع مشترک هستند. این نوع شبکه نوعی ساختار اجتماعی است که از گره‌هایی که عموماً فردی یا سازمانی هستند، تشکیل شده است که توسط پیوندهایی^۱ به هم متصل شده‌اند. این افراد می‌توانند گروه‌ها و اجتماعات کوچک‌تری را تشکیل دهند. شاخص‌های مختلفی در تحلیل این شبکه‌ها وجود دارد که می‌تواند در نقشه‌های علمی نیز به کار گرفته شود؛ به‌عنوان نمونه، اندازه شبکه با تعداد گره‌ها و چگالی شبکه با تعداد رابط‌های موجود در شبکه مشخص می‌شود. شاخص مرکزیت نیز یکی از شاخص‌های مهم تحلیل شبکه است. این شاخص اشاره به موقعیت گره‌های خاص در داخل شبکه دارد و از انواع آن می‌توان به «مرکزیت درجه» و «مرکزیت بینیت» اشاره کرد (شکفته و حریری ۱۳۹۱: ۵۶).

برای تحلیل، ترسیم و توصیف شبکه‌های اجتماعی، می‌توان از نرم‌افزارهای تحلیل شبکه اجتماعی استفاده کرد (سپهری و ریاحی ۱۳۸۹: ۸۱). مرکزیت، مفهومی است که برای تحلیل شبکه‌ها به کار می‌رود و دارای انواع متفاوتی است که بر اساس تعریف مسئله و هدف پژوهش، یک یا چند مرکزیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. در مرکزیت درجه، رتبه یک گره برابر با تعداد گره‌هایی است که به آن پیوند خورده است (فریمن، به نقل از سهیلی و عصاره ۱۳۹۱: ۹۹-۱۰۰). هرچه مرکزیت درجه فرد بیشتر باشد، ارتباطات و شبکه بیشتری در اختیار دارد و تأثیرگذارتر است (حسن‌زاده ۱۳۹۰: ۲۰۲). تراکم یا چگالی، سنجه مهم دیگری است که به‌جای توصیف گره‌های انفرادی، کل شبکه را توصیف می‌کند. تراکم، مجموعه‌ای از روابط است که گره‌ها را به یکدیگر متصل می‌کند و شبکه را از گسستگی باز می‌دارد (علی‌نژاد چمازکتی و میرحق‌جو لنگرودی ۱۳۹۷: ۴۰).

خوشه‌بندی، اصطلاح دیگر در این بخش است. متخصصان علم‌سنجی معتقدند ترسیم ساختار علم از طریق گروه‌بندی خوشه‌ای میسر است و می‌توان از طریق ساختار علم، روابط داخلی بین قسمت‌های مختلف را به‌روشنی نشان داد (حمیدی و دیگران ۱۳۸۷: ۱۶۷). در این شیوه اطلاعات و مجموعه داده‌های وارد شده به گروه‌های مشابه، بر اساس فراوانی نسبی، نه بر اساس ویژگی‌شان طبقه‌بندی می‌شوند (کریمی ۱۳۸۶: ۱۸). با خوشه‌بندی اطلاعات، گروه‌های متعدد ایجاد شده، با برخورداری از ویژگی‌های مشترک درون هر گروه، ارتباط ارگانیک و ساختاری اجزاء هر گروه با

^۱ links

یکدیگر نشان‌داده می‌شوند (درودی و محمدعلی‌پور ۱۳۸۶: ۱۷۶).

۲. بحث

این پژوهش بر اساس فراوانی واژه‌های کلیدی مقالات نظامی پژوهی، نقشه موضوعی پژوهش‌های این حوزه را ترسیم می‌کند. پس از آن بر اساس تعداد کاربرد و پیوندها، موضوعات اصلی و برجسته را به ترتیب میزان کاربرد ارائه می‌دهد. سپس با تحلیل نقشه موضوعات اصلی که نمایی جزئی‌تر از نقشه کلی است، ساختار فکری پژوهشگران را تحلیل و ریزموضوعات هر بخش را معرفی می‌کند. موضوعات نوظهور در نتیجه این پژوهش معرفی می‌شوند.

۲-۱. توزیع فراوانی واژه‌های کلیدی مقالات نظامی بر اساس هم‌رخدادی واژگانی

با توجه به گستردگی شاخص‌های تحلیل شبکه اجتماعی، پس از پرداختن به شبکه اصلی هم‌واژگانی مقالات مرتبط با نظامی گنجوی، بیشترین فراوانی واژه‌های کلیدی از ۴۹۱ واژه کلیدی مشخص شد که می‌توان بر اساس فراوانی، موضوعات اصلی را نشان داد:

جدول ۳. فراوانی موضوعات اصلی و پرکاربرد در حوزه نظامی گنجوی در بازه زمانی ۱۳۷۸-۱۳۹۹

ردیف	واژه‌های کلیدی	فراوانی
۱	خسرو و شیرین	۲۱
۲	لیلی و مجنون	۱۶
۳	هفت‌پیکر	۱۲
۴	مخزن‌الاسرار	۸
۵	اسکندرنامه	۶
۶	خمسه نظامی	۵
۷	اسطوره	۴
۸	خاقانی	۴
۹	ریخت‌شناسی	۴
۱۰	پنج گنج	۳
۱۱	تمثیل	۳
۱۲	خمسه سرایی	۳
۱۳	شعر فارسی	۳
۱۴	عشق	۳
۱۵	فردوسی	۳

۲-۲-۲. ریزموضوعات حوزه لیلی و مجنون

ارتباط موضوعی در شبکه گره لیلی و مجنون، محدود به ۵۴ گره و ۳۰۰ ارتباط موضوعی است. این موضوع در مطالعات نظامی، گسترده و حائز اهمیت است. در مقالات مربوط به لیلی و مجنون، این اثر بیشتر با خسرو و شیرین مقایسه شده است و در بین گره‌های این جدول نیز، ارتباط این دو مجموعه به‌خوبی مشاهده می‌شود. علاوه بر این، بررسی ساختاری و عناصر داستانی این مجموعه و موضوعات بلاغی و سبکی، مانند صور خیال، شرح ابیات، ادبیات غنایی و عشق و جنون در مقالات مربوط به لیلی و مجنون، پربسامد هستند.

۳-۲-۲. ریزموضوعات حوزه هفت پیکر

شبکه ارتباط موضوعی هفت پیکر نظامی گنجوی ۲۱۰ مورد است. فاصله کم بین گره‌ها از ارتباط نسبتاً قوی بین موضوعات حکایت می‌کند. گره‌های موضوعی مرتبط با هفت پیکر شامل اصطلاحات عرفانی، آیینی و اساطیری مانند هبوط، قربانی، گاو نخستین، آیین میترا؛ آثار دیگر نظامی مانند مخزن الاسرار، خسرو و شیرین و شرف‌نامه، منتقدان ساختارگرا و اصطلاحات ساختاری مانند ولادیمیر پراپ^۱ و خویشکاری؛ نقد روان‌شناسانه؛ عناصر داستان؛ نمادگرایی، تأویل و رمزگشایی، داستان هفت گنبد و غار؛ هویت سرزمینی و ایران؛ مکتب ادبی رمانتیسم و توماس مور^۲ است. تنوع گره‌ها ارتباط موضوعی گسترده هفت پیکر را نشان می‌دهد.

۴-۲-۲. ریزموضوعات حوزه اسکندرنامه

شبکه ارتباط موضوعی در اسکندرنامه تقریباً قوی است. نقشه اسکندرنامه شامل ۲۶ گره موضوعی و ۱۰۰ ارتباط است. اسکندرنامه در مقالات مربوط به موضوع نظامی و فردوسی مطرح شده است. موضوع اسکندر در اغلب این مقالات از دو جنبه تاریخی و اسطوره‌ای بررسی شده است. در ادبیات فارسی شخصیت تاریخی اسکندر با افسانه‌ها درآمیخته و از او شخصیتی داستانی و حتی افسانه‌ای پدید آورده است. فردوسی و نظامی دو تن از بزرگ‌ترین شاعران فارسی‌زبان هستند که داستان زندگی اسکندر را، از تولد تا مرگ، روایت کرده و به نظم درآورده‌اند. مقایسه این دو روایت از زندگی اسکندر اهمیت زیادی دارد و نویسندگان زیادی به بررسی آن پرداخته‌اند. بررسی ارتباط اسکندرنامه و دیگر آثار نظامی مانند هفت پیکر و شرف‌نامه؛ نقد اسطوره‌گرا، یونگ، کهن‌الگوی پیرخرمند و فرمانده نظامی آرمانی؛ فرهنگ ایرانی و

¹ Vladimir Propp

² Thomas Moore

آموزه‌های تعلیمی کهن و نیز اندیشه سیاسی ایران‌شهری، از دیگر موضوعات مطرح در این شبکه است.

۲-۲-۵. ریزموضوعات حوزه مخزن‌الاسرار

نقشه مخزن‌الاسرار شامل ۲۴ گره موضوعی و ۱۲۰ ارتباط است. مخزن‌الاسرار با موضوعات مختلفی چون آثار دیگر نظامی مانند لیلی و معجون و هفت پیکر؛ تحلیل محتوایی در زمینه شعر تعلیمی، خردورزی، پیام‌های جهانی، آرمان‌شهری، اندیشه‌های عرفانی مانند دل و معراج؛ اهمیت تمثیل، به‌خصوص تمثیل حیوانات و موضوعاتی نو مانند فراشعر، مرتبط است و در بسیاری از مقالات فارسی، به مقایسه مضامین آن، با نظیره‌هایی که بر اساس آن سروده شده‌اند، پرداخته شده است. در این نظیره‌ها، روضه‌الانوار خواجه‌ی کرمانی برجسته است.

۲-۲-۶. ریزموضوعات حوزه خمسه نظامی

آثار پنج‌گانه حکیم نظامی گنجوی در پژوهش‌های مذکور به ترتیب تراکم بالای شبکه به سه شکل خمسه نظامی، پنج‌گنج و خمسه‌سرایی به کار رفته است: در شبکه گره خمسه نظامی، ۲۱ گره مشاهده می‌شود. موضوعات مطرح در این شبکه، نقد ادبی، به‌خصوص با گرایش فرمالیستی و اصطلاحاتی مانند هنجارگریزی و آشنایی‌زدایی و تأکید بر نظریه یاکوبسون؛ سبک‌شناسی و ارتباط با استعاره‌های درباری، استعاره شناختی، نقش کاربردی تمثیل و فضایل اخلاقی مندرج در ادبیات تعلیمی؛ عرفان اسلامی و انسان کامل؛ بررسی تطبیقی با معراج‌نامه‌های عربی با تأکید بر اصل معراج پیامبر اسلام و حقیقت محمدی، از موضوعاتی است که در این شبکه دیده می‌شود. مسئله قابل توجه در این شبکه، تأکید بر فضایل اخلاقی است که بر ماهیت تعلیمی و عرفانی اثر صّحّه می‌گذارد.

شبکه گره پنج‌گنج، ۱۱ گره با پیوستگی پایین دارد. این شبکه به سه بخش تقسیم شده است: بخش نخست با موضوعات تفأل، تعبیر و پیشگویی؛ بخش دوم با موضوع انواع مجمل و مفصل تشبیه و بخش سوم با موضوعات انسان، کمال‌طلبی و هویت ترسیم شده است.

ارتباطات موضوعی مرتبط با خمسه‌سرایی نظامی گنجوی، محدود و تراکم شبکه کمتر است که کاهش اهمیت و کاربرد آن را نسبت به واژه‌های مشابه نشان می‌دهد. فاصله بین گره‌ها، حاکی از ارتباط ضعیف بین موضوعات است. در این شبکه، توجه زیادی به جمالی‌تبریزی شده است و همچنین شعر قرن هشتم و نهم هم مد نظر قرار گرفته است. از دیگر موضوعات این شبکه، عنوان‌های کلی شعر فارسی

و نوع ادبی است.

۷-۲-۲. ریزموضوعات حوزه اسطوره

شبکه موضوعات مرتبط با اسطوره، یک شبکه پیوسته است و ارتباط موضوعی در این شبکه، محدود است. نقد اسطوره‌گرا با تأکید بر نظریات یونگ و کهن‌الگوی پیر خردمند و توجه به عناصر اساطیری، مانند اساطیر یونان، آیین میترائیسم، گاو نخستین، قربانی و درخت؛ بررسی ارتباط با آثار دیگر نظامی، مانند اسکندرنامه و هفت پیکر، بررسی تطبیقی آثار نظامی و خواجه‌ی کرمانی، به‌خصوص همای و همایون؛ تأکید بر آموزه‌های تعلیمی کهن و نمادگرایی از موضوعات برجسته در این بخش است.

۸-۲-۲. ریزموضوعات حوزه خاقانی

همان‌گونه که مشخص است تعداد گره‌ها در شبکه خاقانی ۱۱ گره و ۴۴ ارتباط موضوعی است که همه آن‌ها به نحوی مرتبط با آثار پنجگانه نظامی هستند. این شبکه پیوسته و محدود است. موضوعات مرتبط در گره خاقانی، شامل تحلیل محتوا با موضوعات درفش یا پرچم، ادبیات تنجیمی، کیش صابی؛ اشخاص و اعلامی مانند ابوالعلائی گنجوی، تنکوشای و سبک آذربایجانی است.

۹-۲-۲. ریزموضوعات حوزه ریخت‌شناسی در نظامی

شبکه موضوعات مرتبط با ریخت‌شناسی، یک شبکه دو قسمتی است و ارتباط موضوعی در این شبکه، محدود است. در بخش نخست، موضوعات نمادگرایی در هفت رنگ، هفت اختر و نقد روان‌شناسانه مطرح می‌شود. در بخش دوم موضوعات افسانه، روایت‌شناسی بر اساس دیدگاه پراپ^۱ و اصطلاحات خویشکاری ارائه می‌شود. در این دو بخش اثر هفت پیکر شاخص است که نشان‌دهنده توجه منتقدان به ساختار این اثر است.

۱۰-۲-۲. ریزموضوعات حوزه تمثیل

میزان تراکم شبکه تمثیل متوسط و تعداد گره‌ها، ۱۴ است. ارتباط موضوعی در این شبکه، به موضوعات بلاغی و توجه به بسامد عناصری از قبیل ایجاز، اطناب و مساوات؛ همان‌گویی؛ ارتباط تمثیلی و عرفان اسلامی در خمسه نظامی با تأکید بر اصول حقیقت محمدی و انسان کامل؛ همچنین توجه به دیدگاه روان‌شناسانه فروید

^۱ Vladimir Propp

در این زمینه محدود می‌شود.

۲-۲-۱۱. ریزموضوعات حوزه شعر فارسی

در شبکه گره موضوعات مرتبط با شعر فارسی، گره‌ها به ۵ عدد محدود می‌شوند. این ۵ گره خمسه‌سرایی و خمسه؛ نوع ادبی؛ نقد و تصحیح متون؛ دانش پزشکی و نفیسی هستند که نشان‌دهنده این است که سهم واژه کلیدی شعر فارسی در این شبکه موضوعی محدود است. علت استفاده آن، کثرت پژوهش‌های مرتبط با شعر فارسی در کتب مختلف، عام و کلی بودن این واژه و دلالت صریح شعری آثار نظامی است که در نهایت محققان را از کاربرد این واژه بی‌نیاز می‌کند.

۲-۲-۱۲. ریزموضوعات حوزه عشق

عشق، یکی از موضوعات کلیدی در آثار نظامی گنجوی است. به نسبت بقیه موضوعات، تعداد گره‌ها در این موضوع متوسط و ۱۶ گره است. این گره سه بخش جداگانه با موضوع عشق به زن و تحلیل ویژگی روانی، جسمانی، همدلی؛ عشق در عرفان و کاربرد اصطلاحات دل، توحید، اخلاص و زهد؛ بیماری عشق با تأکید بر لیلی و مجنون و کاربرد اصطلاحات مالیخولیا و خودشیفتگی را دربرمی‌گیرد. شاملو، تنها شاعری است که در این شبکه در بخش عشق به زن به چشم می‌خورد.

۲-۲-۱۳. ریزموضوعات حوزه فردوسی

شبکه گره فردوسی ۱۱ گره با پیوستگی پایین دارد. در مقالات مرتبط با این پژوهش که اغلب به بررسی سیمای اسکندر مقدونی در آثار نظامی و فردوسی پرداخته‌اند، واژه‌های کلیدی ادبیات فارسی با تأکید بر حماسه؛ تاریخ؛ آثار نظامی شامل اسکندرنامه، اقبال‌نامه، شرف‌نامه؛ اشخاصی مانند اسکندر مقدونی، خواجه کرمانی و ناصری و کشور ایران مطرح می‌شود.

۳. نتیجه

کشف روابط مفهومی میان مدارک یک حوزه علمی، فرایندی پیچیده و دشوار است. این پژوهش با کار بر روی ۱۶۱ مدرک حوزه نظامی گنجوی و در نهایت، استخراج ۴۹۱ واژه کلیدی اصلی، با بیشترین فراوانی، نقشه موضوعی آن را ترسیم و تحلیل کرده است. تصویرسازی مفهومی مقالات این حوزه در قالب نقشه موضوعی، تعیین موضوعات پرکاربرد و ریزموضوعات آن، همچنین ارائه موضوعات نوظهور در این حوزه، نوآوری این پژوهش محسوب می‌شود. نتایج این پژوهش با ترسیم ساختار

فکری پژوهشگران این حوزه، به مدیریت و برنامه‌ریزی در این زمینه کمک می‌کند. بدیهی است پرهیز از پژوهش در موضوعات تکراری و توجه به موضوعات نوظهور، زمینه‌خلاقیت را فراهم می‌کند.

یافته‌های نقشه‌ موضوعی نظامی گنجوی، تنوع موضوعی را نشان می‌دهد. تعداد زیاد خطوط، به‌خصوص در مرکز، بیانگر این است که موضوعات ارتباط بسیار پیچیده و درهم‌تنیده‌ای دارند. ۳۰۴۰ ارتباط در این شبکه قرار دارد. با توجه به تعداد گره‌ها و رابط‌ها، فاصله موضوعات از هم در سطح نقشه، بسیار کم است و این نشان‌دهنده ارتباط زیاد موضوعات با یکدیگر است؛ به بیان دیگر، تراکم مفهوم-واژه در مدارک زیاد است. در نقشه علمی حوزه نظامی، موضوعات، هرکدام یک گره هستند و خطوط ارتباطی آن‌ها با گره‌های دیگر به معنای ارتباط مفهومی یا معنایی است. یافته‌ها نشان می‌دهد موضوعات اصلی در ۱۳ گروه خسرو و شیرین، لیلی و مجنون، هفت‌پیکر، مخزن‌الاسرار، اسکندرنامه، خمسه نظامی و پنج‌گنج، اسطوره، عشق، تمثیل، فردوسی، ریخت‌شناسی، خاقانی و شعر فارسی، به ترتیب بیشترین کاربرد را در پژوهش‌های انجام‌شده دارند. بررسی شبکه گره موضوعی در نظامی گنجوی نشان می‌دهد شعر فارسی با ۶ گره و ۱۰ ارتباط، کوچک‌ترین شبکه گره در بین موضوعات مذکور است.

بر اساس این پژوهش، چرخش موضوع بین پژوهشگران و شباهت و تکرار ریزموضوعات، بسیار زیاد است؛ این امر نشان‌دهنده سبک‌گذاری در مقاله‌نویسی و تقلید نویسندگان از یکدیگر است. ریزموضوعات پرکاربرد، ۱۳ گروه موضوعی اصلی، در دو گروه کلاسیک و نو طبقه‌بندی می‌شوند: موضوعات کلاسیک ارتباط موضوعی و مقایسه آثار پنجگانه نظامی با یکدیگر، شرح و تحلیل آثار نظامی، بلاغت و زیبایی‌شناسی آثار و موضوعات نو ریخت‌شناسی، اسطوره‌گرایی، نماد و عناصر داستان است. بر اساس بررسی‌های انجام‌شده در نقشه کلی، زمینه‌های موضوعی نوظهور در سه گروه طبقه‌بندی می‌شوند:

۱. بررسی تطبیقی آثار نظامی با شاعران معاصر ایرانی مانند شاملو یا با ادیبان غربی مانند گوته، شکسپیر و ساموئل ریچاردسون؛^۱
۲. بررسی موضوعات آیینی و اعتقادی با نگرشی تاریخی و فرامرزی در آثار نظامی مانند کیش صابی؛
۳. بررسی آثار نظامی با دیدگاه‌های میان‌رشته‌ای مانند نگارگری و فلسفه.

بررسی نقشه موضوعی مقالات نظامی نشان می‌دهد که نقد ادبی جلوه‌ای محدود و گذشته‌نگر در این پژوهش‌ها داشته است. ضرورت تغییر نظریات ادبی متناسب با

^۱ Goethe, Shakespeare and Samuel Richardson

نوآوری‌های جهانی و تطبیق دیدگاه‌های مدرن در آثار نظامی برای انعکاس ظرفیت آن پیشنهاد می‌شود؛ از سوی دیگر تلاش برای تحوّل‌سازی در نقد و نظریات ادبی متناسب با ظرفیت متون غنی فارسی، زمینه را برای بومی‌سازی نظریه‌های ادبی فراهم خواهد کرد.

*این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید باهنر کرمان با عنوان «تحلیل ساختار هم‌رخدادی واژگان مقالات منتشرشده در زمینه نظامی گنجوی» است.

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- انوشیروانی، علی‌رضا (۱۳۹۲). «مطالعات بینارشته‌ای ادبیات تطبیقی». ویژه‌نامه ادبیات تطبیقی (فرهنگستان زبان و ادب فارسی). ش ۷، صص ۳-۹.
- حمیدی، علی؛ عصاره، فریده؛ اصنافی، امیررضا (۱۳۸۷). «بررسی تحلیلی و ترسیم ساختار انتشارات علمی تولیدشده در حوزه کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی و وب‌سنجی در پایگاه وب آف ساینس طی سال‌های ۲۰۰۵-۱۹۹۰». کتابداری و اطلاع‌رسانی. دوره یازدهم، شماره ۲. صص ۱۸۲-۱۶۱.
- حیدری، غلامرضا (۱۳۸۹). معرفت‌شناسی علم‌سنجی. شیراز: پایگاه استنادی علوم جهان اسلام و نوید شیراز.
- درودی، فریبرز (۱۳۸۸). «کاربرد فنون و روش‌های مصورسازی اطلاعات و تأثیر سواد دیداری در فعالیت‌های آموزشی». نوآوری‌های آموزشی. دوره هشتم، شماره پیاپی ۳۰. صص ۱۳۸-۱۰۵.
- درودی، فریبرز؛ محمدعلیپور، نرگس (۱۳۸۶). «خوشه‌بندی اطلاعات». کتاب. شماره ۸۲. صص ۱۸۵-۱۶۰.
- درودی، فریبرز؛ محمدعلیپور، نرگس (۱۳۹۲). «نقش مصورسازی در فرایند بازیابی اطلاعات». مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات. دوره بیست و چهار، شماره ۹۶. صص ۱۷۳-۱۵۵.
- رادفر، ابوالقاسم (۱۳۷۱). کتاب‌شناسی نظامی گنجوی. تهران: مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- رمضانی، هادی؛ علیپور حافظی، مهدی؛ مؤمنی، عصمت (۱۳۹۳). «نقشه‌های علمی: فنون و روش‌ها». ترویج علم. دوره پنجم، شماره ۶. صص ۸۴-۵۳.
- سپهری، محمدمهدی؛ ریاحی، آسیه (۱۳۸۹). «کاربست تحلیل شبکه‌های اجتماعی برای استخراج نیازهای سیستم مدیریت دانش در شرکت‌های دانش‌بنیان». سیاست علم و فناوری. دوره سوم، شماره ۲. صص ۷۸۸۷.
- سهیلی، فرامرز (۱۳۹۰). «ترسیم ساختار انتشارات علمی تولیدشده اعضای هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران در پایگاه وب آف ساینس». مدیریت اطلاعات سلامت. دوره هشتم، شماره ۶. صص ۸۷۱-۸۶۱.
- سهیلی، فرامرز؛ شعبانی، علی؛ خاصه، علی‌اکبر (۱۳۹۵). «ساختار فکری دانش در حوزه رفتار اطلاعاتی: مطالعه هم‌واژگانی». تعامل انسان و اطلاعات. دوره دوم،

شماره ۴. صص ۲۱-۳۶.

سهیلی، فرامرز؛ عصاره، فریده (۱۳۹۱). «بررسی تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه رازی در نمایه استنادی علوم طی سال‌های مطالعه‌ای موردی». *مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی*. شماره ۱۶. صص ۱۱۰-۸۱.

سهیلی، فرامرز و دیگران (۱۳۹۵). *ترسیم نقشه علمی*. تهران: دانشگاه پیام نور.

شکفته، مریم؛ حریری، نجلا (۱۳۹۱). «ترسیم و تحلیل نقشه علم پزشکی ایران با استفاده از روش هم‌استنادی موضوعی و معیارهای تحلیل شبکه اجتماعی». *مدیریت سلامت*. سال شانزدهم، شماره پیاپی ۵۱. صص ۵۹-۴۳.

صدیقی، مه‌ری (۱۳۹۳). «بررسی کاربرد روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان در ترسیم ساختار حوزه‌های علمی (مطالعه موردی: حوزه اطلاع‌سنجی)». *پژوهشنامه مدیریت و پردازش اطلاعات*. دوره سی‌ام، شماره ۲. صص ۳۹۶-۳۷۳.

عباس‌پور، جواد (۱۳۸۸). «مصورسازی اطلاعات و کاربردهای آن در کتابداری و اطلاع‌رسانی». *اطلاعات‌شناسی*. شماره ۲۳. صص ۶۰-۴۷.

عصاره، فریده؛ سهیلی، فرامرز؛ منصوری، علی (۱۳۹۴). *علم‌سنجی و دیداری‌سازی اطلاعات*. اصفهان: دانشگاه اصفهان.

علی‌نژاد چمازکتی، فاطمه؛ میرحق‌جو لنگرودی سعیده (۱۳۹۷). «مصورسازی شبکه همکاری علمی پژوهشگران فصلنامه مدیریت سلامت با رویکرد علم‌سنجی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶». *مدیریت سلامت*. ۲۱، ۷۴. صص ۵۱-۳۵. DOI:10.29252/jha.21.74.35

قدسی‌فر، نسرین؛ اسدی، سعید؛ نورمحمدی حمزه‌علی (۱۳۹۵). «نگاشت علم حوزه هنرهای نمایشی ایران با تأکید بر تاثیر بر اساس تحلیل هم‌رخدادی واژگانی». *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*. تهران: دانشگاه شاهد.

کرمی، مهتاب (۱۳۸۶). «کاربرد ابزارهای تحلیلگر داده‌کاوی و متن‌کاوی در چابکی سازمان‌های مراقبت بهداشتی و درمانی». *مدیریت سلامت*. دوره دهم، شماره پیاپی ۳۰. صص ۲۰-۱۵.

کویناسادا وارگاس، بنیامین؛ مویا‌آنگون، فلیکس؛ ملکی، اشرف (۱۳۹۳). *مصورسازی ساختار علم*. تهران: کتابدار.

محمدی فشارکی، محسن؛ احمدی، مژگان (۱۳۹۹). «بررسی تحلیلی انتقادی مقالات کلیده پژوهی». *تاریخ ادبیات*. دوره سیزدهم، شماره ۲. صص ۲۵۷-۲۳۹. DOI:10.29252/hlit.2021.220355.1003

نوروزی، خورشید (۱۳۸۷). «نقد و تحلیل تحقیقات نظامی‌شناسی در کتاب‌های فارسی ۱۳۰۰-۱۳۸۴». پایان‌نامه دکترا. دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس.

نوروزی، خورشید و دیگران (۱۳۸۷). «تحلیل رویکرد تحقیقات نظامی‌شناسی در کتاب‌های محققان ایرانی از ۱۳۰۰ تا ۱۳۸۴ ش». پژوهش زبان و ادبیات فارسی. شماره ۱۰. صص ۷۲-۵۵.

نوروزی، زینب (۱۳۸۵). «بررسی تحلیلی-توصیفی مقالات فارسی مربوط به نظامی در ایران ۱۳۸۰-۱۳۰۰». پایان‌نامه دکترا. دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز.

نوروزی، زینب (۱۳۸۹). «آسیب‌شناسی تحقیقات مربوط به نظامی گنجوی». پنجمین همایش پژوهش‌های زبان و ادبیات فارسی، انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی: دانشگاه تربیت معلم سبزوار. صص ۱۳۰-۸۰.

نوروزی، زینب (۱۳۹۱). فرهنگ نظامی پژوهی. تهران: علمی و فرهنگی.

نوروزی چاکلی، عبدالرضا (۱۳۹۲). آشنایی با علم‌سنجی: مفاهیم، روابط و ریشه‌ها. تهران: سمت و مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شاهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

An Analysis of the Structure of Vocabulary Co-occurrence in Published Articles on Nizami Ganjavi

Nasrin Fallah¹

Uranus Taj Al-Dini²

Fatemeh Ilkhani Farahabadi³

Abstract

Hakim Jamal Ad-Dīn Abū Muḥammad Ilyās Ibn-Yūsuf Ibn-Zakk Ibn Muayyad Nizami Ganjavi is one of the great Persian poets whose valuable works, especially *Khamse* have influenced the poets who came after him. Due to his importance, Nizami has attracted the attention of writers and critics, and many books and articles have been devoted to him. In order to identify areas for further research relevant to Nizami Ganjavi's works, it is necessary to obtain knowledge on the existing body of the research carried out on his works. Nowadays, one type of interdisciplinary research is the use of information science methods such as Co-citation, Co-word and Co-author Analyses in drawing the scientific map of a given field. The differences and similarities in each of these bibliometric research methods can lead to new and different information about the discipline under study. The present study intends to analyze all articles published on the subject Nezami using social media analysis techniques. This research is of descriptive-analytical type and has deployed Co-Word Analysis Approach. The corpus of the study is Persian articles on Nezami Ganjavi, indexed on authentic databases in the period between the years 1378 to 1399. To draw and analyze the co-occurrence network of words, "Ravar Matrix", "SPSS" and UCINET and Net Draw softwares are used, and the subjects are classified using the thematic clustering method. The results show that Khosrow and Shirin, Leily and Majnoon, Hafte Peykar, Makhzan Al-Asrar, Iskandarnameh and Khamseh are the main subjects used in the keywords search, and Khosrow and Shirin is the most widely used keyword in papers.

Keywords: Nizami Ganjavi, Vocabulary co-occurrence, Content analysis, Interdisciplinary studies

¹ Assistant Professor of Persian Language and Literature, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran (corresponding author) n.fallah@uk.ac.ir

² Associate Professor of Information Science, Department of Information Science, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran tajedini@uk.ac.ir

³ M.A. Student of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran fatmefrahabade@gmail.com